

Vállalatok pénz és tőkepiaci kapcsolatai

1-3. előadás

Kovács Norbert

2011/2012. tavaszi félév

Tematika

<i>Tantárgy megnevezése, kódja</i>	Vállalatok pénz- és tőkepiaci kapcsolatai (B_ak068_1)	<i>Tantárgyfelelős oktató</i>	<i>Kovács Norbert</i>
<i>Oktatás féléve</i>	<i>Tavaszi</i>	<i>Elérhetősége</i>	<i>Igazgatási Épület 612.</i>
		<i>További információk az oktató honlapján</i>	
<i>Heti óraszám</i>	<i>2</i>	<i>Oktatásban részt vevő oktató(k)</i>	<i>Kovács Norbert</i>
<i>Kreditpont</i>	<i>3</i>	<i>Elérhetőségek</i>	<i>Igazgatási Épület 612.</i>
		<i>További információk az oktató(k) honlapján</i>	
<i>Számonkérés típusa és módja</i>	<i>Írásbeli vizsga</i>	<i>Előtanulmányi követelmények</i>	<i>-</i>

Oktatási cél:

A tárgy oktatásának célja a vállalatok pénz- és tőkepiaci kapcsolatainak áttekintése. A félév elsősorban a vállalati bankkapcsolatok bemutatására szolgál, az elméleti ismeretek mellett gyakorlatikkal ismerteti meg a tárgy hallgatóit. A félévet teljesítő hallgatók képesek lesznek beazonosítani a vállalati tranzakciók banki, pénzpiaci, tőkepiaci leképezéseit, el tudnak igazodni a vállalatok számára kínált banki lehetőségek között.

Tematika

Dátum	Témakör
2012. febr. 8.	A tárgy követelményeinek áttekintése. A vállalatok pénz-és tőkepiaci kapcsolatai
2012. febr. 15.	Aktív bankügyletek: Hitelezés, faktorálás és forfetírozás, Lízing
2012. febr. 22.	Passzív bankügyletek: betétípusok, a betétek csoportosítása, szerződéses betétek, érték-papírformát öltő betét jellegű konstrukciók, a betétek kamatozása
2012. febr. 29.	Fizetési formák, készpénzfizetés, készpénz nélküli fizetési formák, készpénzkímélő fizetési formák /okmányos ügyletek/, a váltó
2012. márc. 7.	Vállalati kockázatok kezelése és a biztosítási piac
2012. márc. 14.	Határidős ügyletek tőzsdén kívül és a tőzsdén: a forward-, és futures ügyletek
2012. márc. 21.	Zárthelyi dolgozat írása
2012. márc. 28.	Vállalati treasury a gyakorlatban I.
2012. ápr. 4.	Vállalati treasury a gyakorlatban II.
2012. ápr. 11.	Vállalat és a bank kapcsolata a gyakorlatban I.
2012. ápr. 18.	Vállalat és a bank kapcsolata a gyakorlatban II.
2012. ápr. 25.	Vállalat és a biztosító kapcsolata a gyakorlatban I.
2012. máj. 2.	Vállalat és a biztosító kapcsolata a gyakorlatban II.
2012. máj. 9.	Zárthelyi dolgozat írása

Követelmények

A foglalkozások időpontja és helyszíne:

Szerda, 8:00-9:30, A/1 terem

A számonkérés módja:

A hallgatók a félév során két zárthelyi dolgozatot írnak. A dolgozatok megírása az aláírás teljesítésének feltétele! A vizsgaidőszakban írásbeli vizsga.

Ponthatárok (mind a zárthelyi-, mind pedig a vizsgadolgozatokra érvényes):

A dolgozat eredménye %-ban	Érdemjegy
0-50%	Elégtelen (1)
51-62%	Elégséges (2)
63-73%	Közepes (3)
74-84%	Jó (4)
85-100%	Jeles (5)

Ajánlott irodalom

Ajánlott irodalom:

1. Bélyácz Iván [2009]: Befektetési döntések megalapozása, Aula Kiadó, Budapest
2. Gellért Andor (szerk.) [2001]: Digitális pénzügyek, KJK Kerszöv, Budapest
3. Hull, John C. [2011]: Fundamentals of Futures and Options Markets, Pearson, Boston
4. Kohn, Meir [1998]: Bank- és pénzügyek, pénzügyi piacok. Osiris – Nemzetközi Bankárképző, Budapest
5. Kónya Judit [2001]: A vállalkozások bankügyeletei, KJK Kerszöv, Budapest
6. Ligeti Sándor – Sulyok-Papp Márta (szerk.) [2003]: Banküzemtan, Budapest
7. Székely György [2002]: Pénzügyek és banküzletek. Pénzügyi menedzserek kézikönyve. KJK Kerszöv, Budapest

Bankhitelek csoportosítása

- 1. A hitel pénztömegre gyakorolt hatása szerint:
 - jegybanki
 - kereskedelmi banki
 - nem monetáris pénzintézetek által nyújtott hitelek
- 2. A hitelt felvevők szerint:
 - bankközi
 - *vállalati*
 - lakossági (fogyasztási)
 - költségvetési, és az államháztartás alrendszerei által felvett hitelek
- 3. Lejárat szerint:
 - rövid-, közép-, hosszú lejáratú hitelek

Bankhitelek csoportosítása

- 4. A hitel formája /hiteltípus/ szerint:
 - Pénzhitel (vagy pénzkölcsön):
 - Folyószámlahitel
 - Számlahitel
 - Hitelnek minősülő kihelyezés
 - Váltó leszámítolása
 - Követelések megvásárlása /faktorálás, forfetírozás/
 - Áruvásárlási hitel
 - Értékpapírhitel
 - Kötelezettségvállalási hitel:
 - Hitelkeret
 - Fizetési kötelezettségek átvállalása
 - Bankgarancia, bankkezesség (fizetési biztosítékok)

Bankhitelek csoportosítása

- 5. Hitelcél szerint:
 - Átmeneti forgóeszköz-szükségletet finanszírozó
 - üzemviteli hitel – a termelési ciklusok szerepe fontos
 - ügyletfinanszírozási hitel
 - Tartós forgóeszköz-szükségletet finanszírozó
 - fejlesztési célú ideiglenes pénzáadás
 - tőkepótlás
 - Tárgyi eszköz beszerzését finanszírozó
 - Komplex projektet finanszírozó
 - Ingatlanhitelek
 - Jelzálog
 - Építési

A hitelezés folyamata

- A kérelem benyújtásától a folyósításig terjedő időszak feladatai.
 - Kölcsönkérelem befogadása, **elbírálása**.
 - Kölcsönszerződés megkötése.
 - Kölcsön folyósítása.
- Kölcsön gondozásával kapcsolatos tennivalók.
 - A kölcsön rendeltetésszerű felhasználásának ellenőrzése.
 - A kölcsön visszafizetésével kapcsolatos kockázatok folyamatos figyelemmel kísérése.
 - A biztosítékok meglétének folyamatos ellenőrzése.
 - A kölcsönösszegnek és a járulékainak a beszedése.
- A nem meghatározott fizetés, vagy nem-fizetés esetében elvégzendő feladatok.

Ami vállalati szempontból lényeges:

- A hitelkérelem és a hitel-előterjesztés
- Fő elemei:
 - A vállalat bemutatása
 - A kért hitel összege, pénzneme, típusa, célja, időbeli ütemezése (lehívás, igénybevétel lehetséges időpontjai, futamidő, visszafizetés ütemezése, esetleges előtörlesztések, rüfirozó jellegű felhasználás)
 - Felajánlott biztosítékok felsorolása
 - Egyéb ajánlatok, javaslatok a hiteldöntés elősegítéséhez (gyárlátogatás, referenciák....stb.)
 - Pénzügyi adatok, számítások
 - Hivatalos pénzügyi mérleg (3 évre visszamenőleg, auditált)
 - Pénzügyi előrejelzés (általában minimum a hitelnyújtás időintervallumára, ha lehetséges, akkor hosszabb időre)
 - Cash-flow terv
 - Várható raktárkészlet, rendelésállomány, legnagyobb kinnlevőségek, főbb szállítók

– Egyéb információk

- A kérelmet benyújtó piacának bemutatása
- Üzleti stratégia
- Termelési és marketing terv
- A vállalat tulajdonosi szerkezete, befektetői kör
- Egyéb üzleti lehetőségek a bankkal: okmányos üzletek, betételhelyezési lehetőségek

A hitelkérelem tartalma függ

- Hitel típusától
- A vállalkozás hitelképességétől
- A bank és az igénylő múltbeli üzleti kapcsolataitól
- A hitel lejáratától és céljától
 - Rövid lejáratú hitelek
 - Fejlesztési pénzeszközöket megelőlegező középlejáratú hitelek, cél jellegű beruházási hitelkérelmek

Rövid lejáratú forgóeszközhitel esetében benyújtandó dokumentumok

- Éves üzleti terv
- Bázisidőszaki mérleg és a tárgyévi tervmérleg
- Eszköz-forrás előrejelzés havi és/vagy negyedéves bontásban
- Bevételi-kiadási terv havi és/vagy negyedéves bontásban
- Éves tőkemozgást jelző tőkemérleg

A beruházási hitelkérelemhez benyújtandó:

- **1. A vállalkozás hitelképességének bemutatására – a bázisidőszak vállalkozási szintű eredménye**
 - A vállalkozás pénzügyi helyzete
 - Nettó és bruttó árbevétel (belföldi és export)
 - A vállalati szintű eredmény (mérleg szerinti és az adózott nyereség)
 - A vállalati saját tőke: a jegyzett és a tartaléktőke
 - A céltartalékok összege
 - Az összes vállalati kötelezettség összege
 - A rövid lejáratú kötelezettségek
 - A hosszú lejáratú kötelezettségek
 - A folyó termelés ráfordításai: anyag-, személyi, értékcsökkenés, egyéb
 - A vállalkozás létszámhelyzete
 - A vállalkozás eszközeinek teljes értéke
 - Befektetett eszközérték, külön a tárgyi eszközök nettó értéke
 - Forgóeszközök értéke, külön a készletek, vevők, értékpapírok és a pénzeszközök értéke

A beruházási hitelkérelemhez benyújtandó:

- **A fejlesztési cél meghatározása és előirányzatai keretében be kell nyújtani:**
 - **A fejlesztés célját, szükségességét és időszerűségét, a fejlesztéssel létrejött kapacitás méretét, korszerűségét. Elemezni kell hatását a termelési szerkezetre, az érintett piaci helyzetre, értékesítési volumenre...stb.**
 - **A fejlesztés megvalósítási idejét és költségeit éves ütemezésben**
 - A fejlesztés anyagi, műszaki összetétele
 - A gép-, építési-, egyéb költségek, valamint a beruházási költségek összesen
 - A beruházás tartós forgóeszköz-szükségletét
 - A fejlesztés összes költségét
 - A fejlesztési költségeket terhelő le nem vonható forgalmi adókat
 - A fejlesztés teljes pénzigényét
 - A lízingelt gépek értékét
 - A fejlesztés devizaigényét
 - **A fejlesztés pénzforrásainak az összetételét, finanszírozási módokat, finanszírozókat**
 - Saját forrás: készpénz, apport
 - Juttatások és támogatások: végleges és visszterhes
 - Egyéb forrás: részvény, részjegy, vagyonjegy, kötvény
 - Hosszú lejáratú hiteligény: beruházás megvalósítására, tartós eszközszükséglet finanszírozására
- **A fejlesztés eredményességét, gazdaságosságát, a hosszú lejáratú fejlesztési hitel törlesztési lehetőségeit**

Biztosítékok

- A bank aktív ügyleteihez kapcsolódó biztosítékok a következők lehetnek például:
 - Óvadékba helyezett forint-, devizafedezet
 - Óvadékba helyezett értékpapír-fedezet, állami, vagy bankgaranciával
 - Állami garancia
 - Egyéb garanciarendszerek
 - Bankgarancia
 - Kézizálog
 - Készfizető kezesség
 - Jelzálogjog
 - Vagyont terhelő zálogjog
 - Váltó-és csekkkezesség
 - Óvadékba helyezett, nem garantált árfolyamú értékpapírok
 - Engedményezés
 - Vételi jog

Ellenőrzés

- A kölcsön rendeltetésszerű felhasználásának ellenőrzése
- Az ügyfél pénzügyi-és gazdasági helyzetének folyamatos figyelemmel kísérése
- A biztosítékok (fedezetek) meglétének ellenőrzése

Visszafizetési problémák

- A hitel prolongálása
- Késedelmes fizetés és a fizetési képtelenség esete

Faktorálás, forfetírozás

Faktorálás

- Modern kereskedelmi banki üzletág
- Elsődlegesen a nemzetközi kereskedelemhez kapcsolódik, de a belföldi forgalomban is előnyösen alkalmazható
- **Faktor eredeti jelentése:** ügynök, bizományos, aki pontos információkkal rendelkezik a piacról
 - Ő kezkeskedett a vevő fizetőképességéért, vagy előre fizetett vállalva a pénzügyi kockázatot
 - Az eredeti típus tehát az ügynöki (agent) faktorálás
 - Mindez jellemző az USA piacain (textil, ruházat)

Faktorálás

- Tömegtermelés, nemzetközi munkamegosztás, ipar és kereskedelem szétválása
 - Jelentős fejlődés a faktorálásban
 - A faktor külföldi megbízásból végzett értékesítési, értékesítést előkészítő: piacfeltáró-, vevőkiválasztó-, marketing tevékenysége csökken
 - A faktor feladatai:
 - Hitelben történő értékesítések finanszírozása
 - Kinnlevőségek behajtása
 - A pénzügyi oldal lebonyolítása válik domináns feladattá. A faktor szó bizományosi jelentése elhalványult.

Faktorálás

- További kezdeti típusok:
 - Garancia faktorálás (1920-as évek, USA)
 - Vételi faktorálás
- 1960-as évektől újabb lendület, a faktorálás modern formájának a kialakulása

Faktorálás

- Négy fő funkciója van:
 1. Kinnlevőség behajtása
 2. Főkönyvi számla nyilvántartása
 3. Vevő cégkockázatának átvállalása
 4. Finanszírozás

Faktorálás csoportosítása

- 1. Visszkereseti jog alapján:
 - *Old-line factoring*: kinnlevőség behajtása + nemfizetés kockázatának vállalása
 - *Visszkereseti joggal ellátott faktorálás*: A nemfizetés kockázatát továbbra is a szállító viseli
- 2. Földrajzi elhelyezkedés szerint:
 - Belföldi
 - Külföldi
- 3. A finanszírozás módja szerint:
 - Finanszírozó (advance)
 - Esedékességi (maturity) – csak a gazdasági kockázatot vállalják át
- 4. Nemzetközi faktorálás exportőr, exportfaktor, importőr, importfaktor

Forfetírozás

- Egy későbbi időpontban esedékes, többnyire gépek, beruházási termékek szállításából és a kapcsolódó szolgáltatások nyújtásából adódó hosszú és közép lejáratú követeléssorozatok visszkereset nélküli megvásárlását jelenti
- A forfetőr vállalja a bárminemű okból történő nem-fizetési kockázatot
- Követelés leszámítolása

Forfetírozás előnyei

- 1. kinnlevőségek csökkentése
- 2. Likviditás javítása
- 3. lehetséges veszteségforrások kiiktatása
- 4. nem kell a kinnlevőséget nyilvántartani és beszedni

Faktorálás és a forfetírozás alapvető eltérései

- Faktorálás rövidebb lejáratú, a követelés esedékessé válása nem haladja meg a 180 napot
- A forfetírozás lényegében követeléspengvásárlás
- A faktorálás összetettebb és a faktorcég legfeljebb az adós gazdálkodásából fakadó kockázatokot ismeri el!

Lízing

A lízing fogalma

- Bérlet (lease), speciális bérlet,
- Speciális finanszírozási forma
- Speciális kereskedelmi eszköz
- *A klasszikus közgazdasági értelmezése*
 - Lízingtárgy
 - Szereplők: Szállító, Lízingbe adó, Lízingbe vevő
 - Cselekmény: Jótállás, Szállítás, Szerződéskötés
 - Jogok: Felelősség, Tulajdonjog, Használati jog

Lízingfajták

- ***Pénzügyi lízing*** - a lízingbevevő számára biztosított az opciós vételi jog a futamidő végén
- Jövőbeli vételár: maradványérték
- A lízingbevevő kockázatai: kiválasztásból, szállításból, használatból eredő összes kockázat, a lízingtárgy üzemeltetéséből eredő összes haszon őt illeti meg
- A lízingcégek kockázatelemzési mechanizmusa alapvetően megegyezik a bankokéval
- Jellemző a teljes amortizációs forma

Lízingfajták

- ***Operatív lízing:*** a futamidő végén nem változik a tulajdonjog
- Használat korlátozása
- Az üzemeltetési kockázatok és a költségek megosztása
- A lízingbe adó többszolgáltatásokat is vállalhat a lízingbe vevő irányába
- A futamidő végén a lízingbe adó döntése a lízingtárgy sorsa.
- *Részamortizációs lízing!*

Lízingfajták

- Különleges lízingtípusok:
 - *Visszlízing (sale and lease back)* – a lízingbe vevő a szállító, a lízingbe adó esetében a kockázatelemző munka ebben az esetben inkább válságmenedzselés
 - *Allízing (sublease)* – a lízingbe vevő továbbadja a tárgyat lízingbe: refinanszírozási, kockázatmegosztási célok
 - *Szolgáltatási lízing (full service lease)*

Lízingfajták

- Tárgyszerinti csoportosítás:
 - Autólízing
 - Géplízing
 - Ingatlanlízing
 - Import és exportlízing

Passzív bankügyletek

Betéttípusok, betétek csoportosítása

- A betételhelyező személye szerint:
 - Lakosság
 - **Gazdálkodó szervezetek**
 - Költségvetési szervek intézmények
 - Társadalmi szervek
 - Alapítványok
 - Más bankok
 - Központi bank
 - Külföldi gazdasági szereplők

Betéttípusok, betétek csoportosítása

- A betét jogi formája szerint:
 - Szerződéses (polgári jogi szerződésbe foglalt)
 - Saját értékpapír-kibocsátáson alapuló konstrukció
- A betét pénzneme szerint:
 - Hazai fizetőeszközben
 - Külföldi valutában/devizában elhelyezett betét
- Rendelkezési jogosultság szerint:
 - Névre szóló
 - Bemutatóra szóló
- Kamatozás módja szerint:
 - Fix
 - Változó
 - Változtatható kamatozású

Betéttípusok, betétek csoportosítása

- Futamidő szempontjából:
 - Rövid
 - Közép
 - Hosszú
- A visszahívás módja szerint:
 - Látra szóló
 - Felmondásos
 - Lekötött

Szerződéses betétek

- *Bankszámlabetét*
 - Bank és az ügyfél között létrejött
 - Látra szóló betétszerződés (bankszámla-, pénzforgalmi, vagy elszámolási számla szerződés)
 - A számla tulajdonosa, vagy megbízottja bármikor rendelkezhet pénzeszközei felett
 - A bank köteles azonnal, haladéktalanul teljesíteni
 - Jellemző funkciója: egymás közötti fizetések lebonyolítása
 - Kamatfizetés: nem, vagy csak jelképes
 - Az ügyfelek bármikor kivonhatják, így jelentős likviditási kockázatot jelentenek a bankok számára
 - Mellékszolgáltatások: számla terhére történő készpénzfelvétel, és csekkibocsátás lehetősége, direct debit helyett standing debit

Szerződéses betétek

- *Felmondásos betét*
 - átmenet a lekötött és a látra szóló betétek közt
 - az ügyfél bármikor felmondhatja
 - a banknak csak a szerződésben meghatározott időtartam elteltével kell a megbízást teljesítenie
 - két oka van használatuknak:
 - Lekötött betétek minimumösszege
 - Nem tervezhető kifizetések vs kamatelvárás

Szerződéses betétek

- *Lekötött betét*
 - Szerződésben meghatározott időtartamra az ügyfél kölcsönadja megtakarítását a banknak, a bank cserébe kamatot fizet
 - Kamata jellemzően meghaladja a látra szóló, vagy a felmondásos betétek kamatát
 - Futamidő alatt csak szigorúbb feltételek mellett lehet felmondani
 - Rövid-, közép-, hosszú lejáratú típusa van

Szerződéses betétek

- *Takarékbetét*
 - a „klasszikus”
 - Elismervény a betét átvételéről: betétkönyv (befizetés igazolása, lehetővé és szükségessé teszi a betéttel kapcsolatos összes pénzmozgás, valamint az ,egyenleg rögzítését)
 - Specialitása: minden a betétszámlával kapcsolatos intézkedés csak a betétkönyv bemutatásával lehetséges
 - Fenntartásos betét: *névre-*, vagy *jeligére* szóló

Szerződéses betétek

- *Egyéb betétfajták*
 - *Előtakarékossági konstrukciók*
 - *Nyereménybetétek*

Értékpapírformát öltő betétjellegű konstrukciók

- A bankok szempontjából a hiteljogviszonyt megtestesítő változatok a lényegesek
- Csak a hitelezési, vagy a pénzforgalmi műveletek szempontjából lényegesek: váltó csekk, kincstárjegy, közraktárjegy.
- Mind a hitelezési, mind a forrásgyűjtési szempontból jelentőséggel bírnak: pl. kötvény
- A bankok által forrásgyűjtési céllal kibocsátott értékpapírok lejáratil szempontból: rövid-, közép, hosszú lejáratúak lehetnek

Rövid lejáratú értékpapírok

- Betétjegy, kamatozó jegy, pénztárjegy, takarékjegy, értékjegy – 1 évnél rövidebb lejáratú, a bank kölcsönfelvételét megtestesítő, általában forgalomképes értékpapírok
- Általában fix kamatozásúak, lejáratkor egy összegben fizetik
- diszkontpapírok

Középlejáratú értékpapírok

- Legfontosabbak: letéti jegy és a kötvény
- Kötött címletű kibocsátás, határozott időtartam
- Forgalomképesség
- Kamatfizetésre a lejárat alatt többször sor kerülhet, kamatos kamatot fizető konstrukciók is
- Kibocsátásuk: névre-, vagy bemutatóra szóló, nyilvános ajánlattétel, vagy zártkörű

Hosszú lejáratú értékpapírok

- Kötvények, takaréklevelek, jelzálog-hitellevelek
- Kötvények általában változó kamatozásúak
- *Takaréklevél*: bemutatóra, vagy névre szóló, kötött címletű, fix, vagy változó kamatozású okmány, normál kamatozású, vagy diszkontváltozatok is ismertek, kamatos kamat jellemzi, lejárat előtt nem bontható fel
- *Jelzálog-hitellevél*